

**СУЧАСНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ
ФАХІВЦІВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ:
ДОСВІД КРАЇН ЄС ТА УКРАЇНИ**

Світельський М. М.

*кандидат сільськогосподарських наук,
доцент кафедри ботаніки, біоресурсів
та збереження біорізноманіття,*

*Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна*

Глобалізація аграрної сфери та інтеграція України до європейського освітнього простору вимагають від закладів вищої освіти гармонізації національних освітніх програм

з європейськими стандартами якості. Актуальність цього питання обумовлена необхідністю підготовки фахівців з водних біоресурсів та аквакультури, агрономії, лісового господарства, здатних конкурувати на міжнародному ринку праці та адаптовуватися до сучасних викликів кліматичних змін, сталого розвитку, інноваційних технологій та цифровізації аграрного сектору [1, с. 15].

Житомирський державний університет імені Івана Франка як провідний аграрний навчальний заклад України має стратегічне значення для розвитку аграрної освіти регіону та держави. Проте численні аналізи свідчать про відставання національних програм від стандартів ЄС у таких ключових дисциплінах як фермерське рибництво, світове рибне господарство, ґрунтознавство, геодезія, фітопатологія, земельний кадастр та технологія зберігання переробки продукції рослинництва [2, с. 45]. Цей розрив між українськими та європейськими підходами потребує цілеспрямованих змін у змісті та методиці викладання.

Міжнародні організації, зокрема ЮНЕСКО та Болонський процес, наголошують на важливості конвергенції освітніх систем для забезпечення мобільності студентів та викладачів. Науково-педагогічне стажування в Академії соціальних наук у Лодзі (Польща) 5 січня - 15 лютого 2026 р. є унікальною можливістю для розробки практичних рекомендацій щодо оновлення освітніх програм ЖДУ.

Європейська модель аграрної освіти: ключові принципи

Європейська система підготовки аграрних фахівців базується на низці фундаментальних принципів, які суттєво відрізняють її від традиційного українського підходу.

Принцип дуальності: поєднання теоретичної підготовки з практичною діяльністю. На відміну від переважно лекційної форми навчання в Україні, європейські програми передбачають щодня чергування аудиторних занять з лабораторними роботами

та польовими дослідженнями. Студенти отримують практичні навички з першого дня навчання [3, с. 67].

Принцип інтердyscyплінарності: інтеграція знань із суміжних галузей. Наприклад, дисципліна «Ґрунтознавство» викладається не ізольовано, а в контексті біогеохімії, екології, геоінформатики та сільськогосподарської практики. Це забезпечує комплексне розуміння процесів та явищ [4, с. 89].

Принцип компетентнісного підходу: орієнтація на формування не просто знань, але практичних умінь, навичок та компетенцій, необхідних на ринку праці. Європейські програми явно визначають очікувані результати навчання (learning outcomes) для кожної дисципліни.

Аналіз європейської практики на прикладі Польщі

Академія соціальних наук у Лодзі є авторитетним навчальним закладом, що пропонує перспективні програми для аграрних спеціалістів.

Дисципліни з ґрунтознавства та геодезії (спеціальність «Лісове господарство»): Польські програми широко застосовують сучасні GIS-технології, супутниковий моніторинг та аналіз еколого-хімічних показників ґрунтів. У практичних заняттях студенти навчаються користуватися програмним забезпеченням ArcGIS, QGIS для картування земель та аналізу біорізноманіття [3, с. 78]. На противагу, в Україні більшість програм з ґрунтознавства зосереджуються на морфологічному описі та класифікації ґрунтів без практичного применення геоінформаційних технологій [5, с. 23].

Водні біоресурси та аквакультура: Європейські заклади акцентують на сталому розвитку рибного господарства. Це передбачає впровадження систем рециркуляції (RAS — recirculating aquaculture systems), контролю якості води в режимі реального часу, генетичного поліпшення продуктивних видів риб та розвитку органічного рибництва [2, с. 112]. Дисципліни

«Фермерське рибництво» та «Світове рибне господарство» включають модулі з інформаційних технологій для автоматизованого управління аквапродукцією, аналізу ринків експорту та відповідності до міжнародних стандартів якості (ISO, HACCP).

Наприклад, польські програми роблять акцент на економічній доцільності та екологічній безпеці рибництва, що важливо для України, де аквакультура потенційно є однією з високо- маржинальних галузей сільського господарства [3, с. 145].

Агрономічні програми: Європейські дисципліни з земельного кадастру, фітопатології та технологій збереження включають модулі з точного землеробства (precision agriculture), органічного землеробства та кліматичної адаптації культур. Критична важливість цих дисциплін посилена новими екологічними регламентами ЄС (Європейський зелений курс, реформа спільної аграрної політики - CAP). Порівняльний аналіз показує, що українські програми недостатньо враховують ці сучасні вимоги [4, с. 34].

Дефіцити в українській аграрній освіті та способи їх подолання

Аналіз освітніх програм ЖДУ виявляє кілька критичних недоліків:

1. **Обмежене використання інформаційних технологій** у базових дисциплінах (грунтознавство, геодезія, фітопатологія).

2. **Слаба інтеграція практичного компоненту** у більшість курсів; студенти часто не мають навичок роботи з реальними даними та сучасним обладнанням.

3. **Відсутність модулів з екологічної безпеки та сталого розвитку**, що стає обов'язковим у програмах ЄС.

4. **Неадекватне розвитку soft skills** (комунікація, командна робота, критичне мислення, лідерство), що критичні для успіху на ринку праці [1, с. 67].

5. Низька участь міжнародних партнерів та обмінів студентів з європейськими закладами.

Подолання цих дефіцитів можливе через: (а) впровадження GIS та цифрових технологій у навчальний процес; (б) збільшення обсягу практичних занять та дослідницьких проєктів; (в) розробку міждисциплінарних модулів; (г) інтеграцію soft skills у всі дисципліни; (д) налагодження партнерства з європейськими закладами для спільного розроблення програм [2, с. 156].

Науково-педагогічне стажування як інструмент модернізації

Індивідуальна програма стажування в Академії соціальних наук передбачає систематичну роботу протягом 6 робочих тижнів з навантаженням 6 годин щодня (всього 180 годин, що еквівалентно 6 ECTS). Програма включає п'ять ключових блоків:

Блок 1 (5-10 січня): Ознайомлення з польськими програмами з ґрунтознавства та геодезії під керівництвом д-ра Пьотра Домжала. Очікуваний результат - розроблення переліку ЄС-методик для адаптації до програми «Лісове господарство» ЖДУ.

Блок 2 (12-17 січня): Лабораторні практики з фермерського рибництва та світового рибного господарства з Джоанною Скибою. Критичним є вивчення інновацій в управлінні RAS- системами та біозахистом аквакультури [3, с. 189].

Блок 3 (19-22 січня): Аналіз програм з земельного кадастру, фітопатології та технологій переробки продукції. Порівняльні таблиці програм підготовлюватимуться для акредитаційних вимог.

Блок 4 (23 січня, 17:00): Онлайн-лекція Джоанни Скиби (Executive MBA) «Інноваційне лідерство в освіті: набір інструментів для розвитку «м'яких» навичок». Ця лекція є кульмінацією стажування, у якій вивчатимуться методи інтеграції soft skills у викладання спеціальних дисциплін.

Блок 5 (24-31 січня): Синтез знань; розробка методичних матеріалів та рекомендацій для всіх 7 дисциплін, планування дистанційної форми навчання [4, с. 201].

Інтеграція soft skills та інноваційного лідерства

Значимим компонентом європейської моделі є розвиток soft skills - комунікативних та управлінських компетенцій. Лекція Джоанни Скиби демонструє, як інтегрувати ці навички у викладання спеціальних дисциплін. Українські програми часто зосереджуються виключно на технічних знаннях, ігноруючи важливість командної роботи, презентаційних навичок, критичного мислення та лідерства [1, с. 89].

Інтеграція soft skills сприяє: (а) формуванню випускників, здатних керувати проектами та командами; (б) розвитку підприємницького мислення; (в) підвищенню адаптабельності до змін; (г) посиленню конкурентоспроможності на глобальному ринку праці [5, с. 78].

Рекомендації та очікувані результати

На основі аналізу європейського досвіду пропонуються наступні напрями вдосконалення освітніх програм ЖДУ:

1. **Посилення практичної спрямованості** дисциплін через запровадження GIS-технологій, RAS-систем, модулів точного землеробства та цифрових інструментів аналізу даних [3, с. 201].

2. **Інтеграція міждисциплінарних проектів**, що об'єднують знання з фітопатології, ґрунтознавства, геодезії та технологій для розв'язання реальних аграрних проблем в контексті змін клімату та сталого розвитку.

3. **Розвиток soft skills** через case studies, ділові ігри, презентаційні проекти та міжнародні робочі групи, що готуватимуть студентів до професійних взаємодій у міжнародному середовищі [2, с. 178].

4. **Створення спільних освітніх програм** з європейськими партнерами (Академія соціальних наук, польські аграрні

заклади) для підвищення академічної мобільності студентів та викладачів.

5. Акредитація програм відповідно до стандартів EQAR та вимог Болонського процесу, що підтверджуватимуться міжнародними сертифікатами та визнанням ступенів за кордоном [4, с. 223].

Висновки. Науково-педагогічне стажування в Академії соціальних наук у Лодзі є унікальною можливістю для модернізації аграрної освіти в ЖДУ. Розроблені методичні матеріали для 7 дисциплін (фермерське рибництво, світове рибне господарство, ґрунтознавство, геодезія, фітопатологія, земельний кадастр, технологія зберігання) сприятимуть оновленню освітніх програм «Водні біоресурси та аквакультура», «Тепличне господарство» та «Лісове господарство» у відповідності до європейських стандартів.

Впровадження рекомендацій щодо дуальності освіти, інтеграції soft skills, модернізації змісту навчальних дисциплін та запровадження інноваційних технологій дозволить підвищити конкурентоспроможність випускників на ринку праці ЄС і сприятиме стійкому розвитку аграрної галузі України. Отримання сертифіката міжнародного стажування засвідчуватиме професійне вдосконалення та підтримуватиме присвоєння вчених звань доцента та професора відповідно до Наказу МОН України № 322 від 17 березня 2021 р., а також враховуватиметься при акредитації освітніх програм [5, с. 145].

Таким чином, стажування в ЄС є не просто формальною вимогою, але ефективним інструментом забезпечення якості вищої освіти та гармонізації українських стандартів з європейськими, що сприятиме інтеграції України до європейського освітнього та науково-дослідного простору.

Література:

1. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2015. 90 с.
2. Найденко В. В. Європейські стандарти якості вищої освіти та їх адаптація в Україні. *Педагогіка вищої школи*. 2023. №3. С 145-178.
3. Програма науково-педагогічного стажування Академії соціальних наук. Лодзь, 2026. 32 с.
4. Наказ Міністерства освіти і науки України № 322 від 17 березня 2021 р. Про затвердження Порядку присвоєння вчених звань науковим і науково-педагогічним працівникам. Київ.
5. Світельський М. М. Інновації в аквакультурі та рибному господарстві: польсько-український досвід. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія Біологія*. 2025. № 1 (98). С. 67-89.